

Procés a la teologia de l'alliberament



Antoni DUATO (*)

En els primers dies de setembre s'ha fet pública en el Vaticà una «Instrucció sobre alguns aspectes de la teoria de l'alliberament», s'ha celebrat un col·loqui-juí a porta tancada amb el P. Leonardo Boff, i s'ha citat per a un altre juí doctrinal Gustavo Gutiérrez. Boff i Gutiérrez són els màxims exponents de la teologia de l'alliberament a l'Amèrica Llatina. S'esperava, de fa temps, aquest procés global, però no amb tanta espectacularitat ni en els moments més àlgids de la campanya electoral de Reagan.

Després del Vaticà II, s'ha produït en l'església un desfasament entre pensament i praxi cristiana, d'una banda, i reforma institucional, de l'altra. Considerant la multiseular història de l'església, era comprensible la inèrcia per al canvi de les seues estructures organitzatives, encara que hi hagués la intenció teòrica d'obrir-se als valors i a la capacitat crítica del món modern. Però, mentre el pensament i la vida de molts cristians anaven al davant, a la llarga es podia preveure que arribarien els canvis institucionals: coparticipació de tots en la comunitat, no discriminació de la dona en l'església, opció pels pobres i no pel poder, etcètera.

L'actuació d'aquestes minories progressistes no sol preocupar les jerarquies, que avui ostenten de manera absoluta i vitalícia el poder en l'església, fins que no arriben a ser importants i aconseguen d'introduir-hi un significatiu canvi institucional. En aquest moment, comencen, primerament, per refer l'entrellat institucional que es debilita (bisbes més «durs» per a Holanda o per la Conferència Episcopal Latinoamericana) i, després, s'intenten suprimir les idees que han alimentat aquestes noves pràctiques i els desigs de canvi.

La presa de consciència de molts

cristians de l'Amèrica Llatina, juntament amb els seus teòlegs i amb molts bisbes, del fet que l'Evangelí no hauria de ser l'opi del poble sinó la força alliberadora per a trencar les cadenes de l'explotació capitalista i imperialista, ha estat el moviment de pensament i praxi cristiana renovada més important des del temps del Concili. I aquesta realitat ha aconseguit grans quotes de difusió a l'Amèrica Llatina i en alguns altres continents.

En la reunió de tot l'episcopat latinoamericà celebrada a Medellín (1968) va ser assumida com a programa oficial aquesta tendència. I algun episcopat, sobretot el brasiler, que se n'ha anat a Roma a defensar el seu teòleg Boff, començà a reestructurar l'església sobre la base de responsabilitats de petites comunitats de base. En uns altres llocs aquestes comunitats participaven en els moviments d'alliberament contra les dictadures.

Fa anys, EUA es va adonar d'aquest perill. Amb la col·laboració de sociòlegs eximís, es va crear l'IRD (Institut per a la Religió i la Democràcia), que ha estudiat el factor religiós en el subcontinent, i ha preparat alternatives estratègiques per a la CIA i per a l'administració nord-americana. I ara n'observem els resultats: cal recuperar un llenguatge religiós conservador i anticomunista.

D'una altra banda (¿o consegüentment?) també les jerarquies de l'església van començar a preocupar-s'hi. Abans i després de la II Assemblea General de l'Episcopat Americà a Puebla (1979), es van produir canvis sensibles en la part més

alta d'aquest organisme. Ara es tracta, també, de desprestigiar els pensadors que alimenten la nova praxi alliberadora.

Però la meua impressió és que, si en l'àmbit institucional i disciplinar el Vaticà és inflexible i en la voluntat restauracionista no dubta gens per a canviar persones o negar innovacions, en l'àmbit doctrinal se sent menys segur i decidit. Ja a Puebla no es va aconseguir allò que molts volien: una condemna sense paliatius a la «teologia de l'alliberament». I em consta que ara, en general i respecte a teòrics concrets, ha estat el mateix cardenal Ratzinger, home conservador però culte i informat, el que se n'ha responsabilitzat: així, ha llevat aquest tema a altres menys intel·lectuals, més simplistes.

Perquè, en definitiva, el document que ha alçat la pols no condemna sinó que anima la «vertadera teologia de l'alliberament». Només adverteix de desviacions i perill d'algunes teories de l'alliberament», sobretot del perill de confiar més en Marx que en Crist, i en el préstec del marxisme, no sols d'instruments científics d'anàlisi —fet que és considerat just—, sinó d'altres elements de la seua teologia totalitzant i atea. Em pense que s'han creat un heretge condemnable, sense assenyalar-lo, però en el qual ens reconeixem tots. D'aquests «perills», n'èrem ja conscients. I ens agradaria que hi hagués una presa de consciència, també, del perill d'idolatria que hi ha en el culte a certes imatges, o del perill de materialisme que hi ha en la recerca de tants diners per a obres apostòliques, etcètera. Estem envoltats de perills, sobretot els qui volem viure la fe cristiana i ens volem comprometre amb els problemes i la cultura del nostre temps. I esperem que les nostres jerarquies no seran com «guies cecs, que filtren el mosquit i s'empassen el camell» (Mt. 23, 34).

* Director d'Iglesia Viva